

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

प्रथम वर्ष ललित कला (संगीत-नृत्य-नाटक) अभ्यासक्रम

(जून २००२ पासून लागू)

अभ्यासक्रमाची संरचना:

अभ्यासक्रम दोन भागात कार्यवाहीत आणला जाईल. सैद्धांतिक व प्रात्यक्षिक एकाच वेळी दोन्ही भागांचे अध्ययन व आद्ययन होईल. संगीत, नृत्य, नाटक या तिन्ही शाखांसाठी अभ्यासक्रमाचे स्वरूप खालील प्रमाणे राहिले.

सैद्धांतिक व विषय / पेपर्स	६०० गुण
प्रात्यक्षिक	४०० गुण

प्रथम वर्षाचे विषय/पेपर्स -

१. इंग्रजी
२. भाषा संयुक्त - (संस्कृत, हिंदी व मराठी अथवा कोणतीही एक अन्य शिकली जाणारी प्रादेशिक भाषा)
३. भारतीय कला व शास्त्रांचा इतिहास
४. कलेचे मानसशास्त्र
५. कलेसाठी शरीर साधना
६. संगीत - संगीताचे स्वरलेखन - वादन पध्दती
अथवा
६. नृत्य-नृत्याची स्वर, ताल, लेखन व वादन पध्दती
अथवा
६. नाट्य-रंगभूमी - संकल्पना - उगम व विकास

पिस्तारित पाठ्यक्रम

१. इंग्रजी भाषेचे स्वरूप, कलाशी संबंधीत शब्दसंग्रह, व्याकरण, कलाविषयक महत्वाची विचारसुत्रे, प्रयोगजीवी कला विषयक एका साहित्यकृतीचा अभ्यास, जीवन चरित्रे, आत्मचरित्रे - एकाचा सखोल अभ्यास, कलाविषयक निबंध संग्रहाना अभ्यास.
२. भाषा संयुक्त - (संस्कृत, हिंदी व मराठी अथवा कोणतीही एक अन्य शिकली जाणारी प्रादेशिक भाषा - प्रमाण हिंदी, संस्कृत व एक प्रादेशिक भाषेचे स्वरूप, कलाशी संबंधीत शब्दसंग्रह, कलाविषयक महत्वाचे विचार व सुत्रे, प्रयोगजीवी कला विषयक एका साहित्यकृतीचा अभ्यास, देवता स्तवने, रामायण व महाभारतातील उताऱे, पौराणिक कथा, भाषांच्या घेतील परिचय.
३. भारतीय कला व शास्त्रांचा इतिहास - भारतीय कला संस्कृतीचा उगम, विकास व वैशिष्ट्ये, प्रागैतिहासिक कला, वैदिक कला, भरतमुनींचे नाट्यशास्त्र.

कृपया मागे पहावे

४. कलेचे मानसशास्त्र - मानवी मनःबुद्धी वित्त-अहंकार, संवेदना, ज्ञान ज्ञानेन्द्रिये, श्रवणाचे व अवलोकनाचे मानसशास्त्र, स्वरांच्या संवाद-विवादविषयक मानसशास्त्रीय कल्पना, कलांचा मानसशास्त्रीय परिणाम, दृकश्राव्य कलांचा मानसशास्त्रीय परिणाम, कलांच्या सादरीकरणामागील विविध उद्देशानुसार बदलणारे कलायंताचे मानसशास्त्र (उदा. आध्यत्मिक उद्देश, उपजीविकेचे साधन, प्रस्थापितांचे मनोरंजन इ.)

५. कलेसाठी शरीर साधना -मानवी शरीर रचना आणि कार्यपध्दती कलांच्या अभिव्यक्तीसाठी आवश्यक. शरीर संस्था व त्यांचे कार्य, योगासने, प्राणायाम आणि त्याचा शरीर संस्थांवर उपयुक्त परिणाम.

६. संगीत - संगीताचे स्वरलेखन - वाचन पध्दती - (संगीत) - स्वर, ताल व बोल लेखनाच्या विविध पध्दती, भातखंडे आणि विष्णु लिंगंबर पध्दतीचा सखोल अभ्यास, वैदिक व पाश्चात्य पध्दतीची तोंडओळख.

अथवा

६. नृत्य-नृत्याची स्वर,ताल,लेखन व वाचन पध्दती - (नृत्य) - नृत्याच्या बोलाचे व स्वरांचे ताल व स्वरलिपीमध्ये लेखन, नृत्याच्या अंग - संचालनाचे शैलीमध्ये अथवा रेखाटनामध्ये लेखन, उत्तर व दक्षिण भारतीय ताल पध्दतीचा तौलनिक अभ्यास.

अथवा

६. नाट्य-रंगभूमी - संकल्पना - उगम व विकास - (नाट्य)

१. कला - संकल्पना - व्याख्या

२. ललित कला व प्रयोगजीवी कला - स्वरूप, साम्य व भेद

३. रंगभूमी - प्रयोगजीवी कला - संकल्पना (व्याख्यांचा विचार)

४. रंगभूमीचे प्रमुख घटक (दृक-श्राव्य-काव्य)

५. रंगभूमीचे प्रयोजन व कार्य

६. रंगभूमी : उगम व विकास (ग्रीक, भारतीय, संस्कृत)

रोमन, मध्ययुगीन, ब्रिटीश व १८४३ ते १९२० कालखंडातील मराठी रंगभूमी)

७. लोकरंगभूमी - स्थूल परिचय व प्रकार

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
प्रथम वर्ष ललित कला (संगीत-नृत्य-नाटक) अभ्यासक्रम
प्रात्यक्षिकांची रूपरेखा (जून २००२ पासून लागू)

प्रत्येक विद्यार्थ्याने व्याख्यात्या प्रात्यक्षिकांना तपशिल संबंधित मान्यताप्राप्त मार्गदर्शक शिक्षकांना ठरविल्याप्रमाणे राहिल. स्थूलमानाने - पहिल्या वर्षासाठी कंड व वाद्य संगीतास सहा रागांचा अभ्यास अपेक्षित आहे. तालवाद्यांसाठी तीन ताल अपेक्षित आहेत.

प्रथम वर्ष बी.ए. - सत्र पहिले : नाट्य - प्रात्यक्षिकांची रूपरेखा

१. नाटकीय व्यायाम प्रकार व खेळ - यामध्ये शरीर तंदुरुस्ती, एकाग्रता, निरीक्षण, कौशल्य, कल्पना शक्ती व विश्रांती होणे यासाठी आवश्यक त्या व्यायामांचा व खेळांचा समावेश.
२. भूमिका व व्यक्तिरेखनाचा परिचय - यामध्ये निरीक्षण, कौशल्य, कल्पना शक्ती यांचा उपयोग. त्याचद्वारे आयुष्यातील अनुभवांचे स्मरण.
३. नट व अवकाश (संगमंच) संबंध - यामध्ये नटाला आवश्यक ठरणारी सभोवतालची जाणीव, त्या परिसराचे निरीक्षण - परिसराशी परिचय-उपयोग-नट व अन्य नट संबंध यामध्ये परस्पर परिचय-परस्परांवरील विश्वास-परस्परांमधील रामजूह-संचभावनेची जाणीव.
४. वाचिक अभिनय, आंगिक अभिनय यामध्ये क्षासोच्छ्वास प्रक्रिया वेगवेगळ्या पध्दती व, उच्चार, शब्दोच्चार-पोत व नाट, आघात लयपध्दती-आरोह-अवरोह-विराम-अर्धवाहीत्व-आंगिक अभिनय - यामध्ये शरीराची नखशिखान्त शोळख प्रत्येक अवयवाचा स्वतंत्र रीतीन वापर.

सत्र दुसरे -

१. नाट्यवाचन व कविता -उताऱ्याचे नाटकीय, वार्षिक अभिनयाच्या दृष्टिकोनातून नोटेशन-कवितांचे प्रकट वाचन.
२. प्रसंग-नाट्यदर्शन - विषय दिल्यावर त्यावर आधारित आठ-दहा मिनिटांचे प्रसंग-नाट्यदर्शन सादर करणे.

प्रथम वर्ष बी.ए. - सत्र पहिले : नृत्य - प्रात्यक्षिकांची रूपरेखा : कथक :

	ताल, त्रिताल, गणेशपरण उठान, आमद, परणआमद, परण, तुकडे, तिहाईसहित	
पदन्यास	गिनती तिहाई	(३)
	झुप्तार	(१)
	त्रिपल्ली	(१)
	लडी	(१)
गतनिकास	निकासगती	(२)
गतभाव	मटकी, गुरली	(२)
	लंबाछड गतभाव	(१)
	पनछट, गोदधन उठदार	
	तराणा किंवा सरणम	(१)
	पद किंवा भजन	(१)

Texts to be followed :

1. Nandikeshwara's Abhinaya Darpanam for Angabhedas and Viniyogas.
2. Bharata Muni's Natyashastra - for Rasa Theory.
3. Bhandu Datta's Rasmanjari- for Nayikabhedas.

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव

प्रथम वर्ष ललित कला (संगीत-नृत्य-नाटक)

(जून २००३ पासून गोदावरी ललित कला महाविद्यालयात लागू)

: मार्गदर्शक तऱ्हे :

१. प्रथम वर्ष ललित कला (संगीत-नृत्य-नाटक) अभ्यासक्रमाची संरचना, पुणे विद्यापीठाच्या वरील वर्गासाठीच्या अभ्यासक्रमाच्या धर्तीवर थापा विषयांच्या संदर्भात बदल करून जून २००३ पासून लागू करण्यात आलेली आहे.

अत्यावश्यक इंग्रजीसाठी 'English for the Students of Arts', Edited by B.O.S. in English व भाषा विषयासाठी मराठी (उपबोधित) किंवा हिंदी (प्रयोजनमुलक) लागू करण्यात आले आहे.

२. अभ्यासक्रमात एकूण ६ सैध्दान्तिक विषय / पेपर्स आहेत. प्रत्येक विषयाला १०० गुण याप्रमाणे एकूण ६०० गुणांची सैध्दान्तिक परीक्षा होईल. तसेच विषय क्रमांक ६ मध्ये असलेल्या तीन वैकल्पिक विषयांपैकी विद्यार्थ्यांनी निवडलेल्या एका वैकल्पिक विषयासाठी ४०० गुणांची प्रात्यक्षिक परीक्षा घेण्यात येईल. म्हणजे सैध्दान्तिक व प्रात्यक्षिक परीक्षा मिळून प्रथम वर्षासाठी एकूण १००० गुणांसाठीची परीक्षा असेल.

३. विद्यापीठाच्या वेळापत्रकानुसार शैक्षणिक वर्षाच्या अखेरीस सैध्दान्तिक विषयांसाठी वार्षिक (Annual) परीक्षा घेतली जाईल. यासाठी प्रत्येक विषयाची प्रश्नपत्रिका तीन तासांची व शंभर गुणांची असेल. प्रत्येक विषयात उत्तीर्ण होण्यासाठी विद्यार्थ्यांनी किमान ३५ गुण मिळविणे आवश्यक आहे. वार्षिक परीक्षेचे गुणपत्रक विद्यार्थ्यांला दिले जाईल.

४. प्रात्यक्षिक परीक्षा मूल्यमापन :

अ) अभ्यासक्रमातील विषय क्रमांक ६ मध्ये असलेल्या तीन वैकल्पिक विषयांपैकी विद्यार्थ्यांनी निवडलेल्या एका वैकल्पिक विषयासाठी ४०० गुणांची प्रात्यक्षिक परीक्षा घेण्यात येईल. महाविद्यालयाने प्रत्येक विद्यार्थ्यांचे प्रात्यक्षिक परीक्षेसाठी स्वतंत्र फाईल उघडणे आवश्यक आहे.

ब) प्रात्यक्षिक परीक्षेच्या एकूण गुणांपैकी ५०% गुण अंतर्गत मूल्यमापनास राहतील. आणि ५०% गुण वार्षिक प्रात्यक्षिक परीक्षेसाठी असतील. त्यासाठी बरिश्च परीक्षाकांभार्फत वार्षिक प्रात्यक्षिक मूल्यमापन केले जाईल.

क) विद्यार्थ्यांनी निवडलेल्या वैकल्पिक विषयाच्या प्रात्यक्षिक परीक्षेत उत्तीर्ण होण्यासाठी एकूण ४०० गुणांपैकी किमान १४० गुण मिळविणे आवश्यक आहे.

ड) गुणपत्रिकेत सैध्दान्तिक व प्रात्यक्षिक असे दोन स्वतंत्र पार्शिंग हेड्स दर्शविण्यात येतील.

इ) मूल्यमापन श्रेणी (First Class, Second Class etc.) व ग्रेस मार्किंग संबंधीचे नियम उपविच्या प्रथम वर्ष कला या वर्गासाठी अस्तित्वात असलेल्या नियमांप्रमाणे राहतील.

ई) प्रथम वर्ष ललितकला (संगीत, नृत्य व नाटक) यास एकूण ६ थेअरी विषयांपैकी विद्यार्थी दोन किंवा त्यापेक्षा कमी विषय अनुरीर्ण असल्यास त्यास पुढील वर्षी प्रवेश मिळण्यास पात्र राहिल मात्र असा विद्यार्थी प्रात्यक्षिक परीक्षा उत्तीर्ण असणे आवश्यक आहे.